

2. Габа І. М. Освітнє середовище: соціально-психологічна парадигма. *Актуальні проблеми психології*. 2010. Т.7. Вип. 22. С. 27–31.
3. Дячук П. В. Формування самооцінки молодших школярів у навчальній діяльності : монографія / рец. О. А. Біда, Г. О. Васьківська, І. І. Доброскок, О. М. Коберник. Умань : Жовтий О. О., 2016. 210 с.
4. Писарчук О. Т. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до організації освітньо-розвивального середовища : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2016. 21 с.
5. Фідкевич О., Богданець-Білоskalенко Н. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: теорія і методика формувального оцінювання у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти» для педагогічних працівників. Київ : Генеза, 2020. 96 с.
6. Чернецький І. С. Проектування навчальних середовищ на основі фрактальних властивостей їх складових. *Вісник Черкаського університету*. 2012. № 13 (226). С. 138–143.
7. Шапран Ю. П., Шапран О. І. Типологія освітнього середовища в умовах компетентісно-зорієнтованої педагогічної освіти. 2015. URL: <http://ephsheir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/1310> (дата звернення: 15.06.2024).
8. Brown G. T., Harris L. R. The future of self-assessment in classroom practice: Reframing self-assessment as a core competency. *Frontline Learning Research*. 2014. № 2(1). Pp. 22–30.

Ігор Рижак

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)

кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ІНЖЕНЕРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Особистісно зорієнтована парадигма дошкільної освіти спрямована на реалізацію, раннє виявлення здібностей, нахилів, талантів та обдарованості дошкільників. Погоджуємося з думкою вітчизняних науковців (Т. Грицишина, К. Крутій, І. Стеценко) про те, що здебільшого розвиток здібностей та обдарованості дітей-дошкільників в практиці здебільшого пов'язаний з музичними, хореографічними, артистичними, спортивними нахилами, однак меншу увагу звертають педагоги на розвиток розумових здібностей, пізнавальної активності, технічної творчості дітей, яка характеризується нетиповістю для цього вікового діапазону (6(7) років) [2; 3; 6]. Як зазначила І. Стеценко, «нині культура користування технікою поступово стає важливою складовою загальної культури людини» [6, с. 14]. Саме тому, з одного боку, важливо виявити уже на ранніх щаблях дошкільного дитинства коло тих здібностей і здатностей, які сприятимуть оволодінню зазначеною культурою, адже необхідно навчитися доцільно використовувати пристрої та програми, розпізнавати ознаки несправностей і вміти їх усувати, володіти навичками безпечного та

екологічного використання комп'ютерних технологій тощо. З іншого боку, природна пізнавальна потреба, яка в період дошкільного дитинства є інтенсивно вираженою, пізнавальний інтерес, допитливість, винахідливість, дитяче експериментування у деяких дітей можуть переважати над розвитком інших якостей та здатностей. Отже, необхідно не лише оновити програмно-методичне забезпечення розвитку пізнавальної активності, мислення старших дошкільників, а й переосмислити, актуалізувати специфіку їх протікання, формування, зокрема під час виконання елементарних навчальних інженерних завдань в сучасному інтегрованому, технологічному, фасилітаційному освітньому процесі в закладах дошкільної освіти.

Такою, яка спрямована на розвиток культури інженерного мислення у дошкільників є програма «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» [7]. Розроблено і блоково-тематичне планування освітньої діяльності до неї. Отже, зосередимо свою увагу на найбільш виразному освітньому напрямі за цією програмою – інжинірингу.

Розвиток мислення старших дошкільників відбувається в процесі пізнавальної діяльності. Така діяльність протікає у двох напрямках: через відчуття та сприймання – безпосереднє пізнання, та мислення – опосередковане пізнання. При цьому, суб'єкт реалізує себе у пізнавальній активності. Як зазначає Р. Руденський, пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку – «це вид загальної соціальної діяльній активності особистості дитини 6(7) року життя, яка формується у різних видах діяльності, ними збагачується, ускладнюється і переходить від менш до більш якісного рівня у формі реальної (функціонуючої) та потенційної (ситуативної)» [4, с. 217]. Звідси, мислення дошкільників має бути активно спрямованим на пізнання абсолютно нового або раніше невідомої якості, ознаки, функції предмета чи явища. Отже, доречно розглядати ті види діяльності, завдання й ігри, дітей які в своїй структурі містять елемент новизни, відкриття, винахідництва [4].

За освітнім напрямом «Інжиніринг» доречно добирати найпростіші інженерні навчальні завдання. Такими завданнями відповідно до програми можуть бути:

- завдання на розвиток знаково-символічної навички дітей;
- створення споруди за нескладними кресленнями;
- самостійне створення конструкцій відповідно до умови завдання або за власним задумом;
- зображення плану відкритого та обмеженого простору;
- самостійне схематичне зображення вулиці, місцевості;
- завдання на використання умовних значень тощо [7].

Аналіз програмового змісту свідчить про значний обсяг завдань, які потребують застосування знаково-символічної навички, умінь позначувати предмети і явища навколишнього світу за допомогою піктограм, символів, знаків та ін. О. Писарчук та Р. Руденський зміст поняття «знаково-символічна навичка старших дошкільників» тлумачить так: «це здатність до кодування властивостей, якостей, предметів і явищ за допомогою символічних позначень» [3, с. 47]. Такий підхід узгоджується і з думкою психологів. Наприклад, В. Кондратова, стверджує, що у період старшого дошкільного віку відбувається нагромадження

образних уявлень, і цей обсяг становить опору для переходу до словесно-образного, а згодом і абстрактного мислення [1]. Однак, погоджуємося із думкою вченої, що цей перехід не відбувається раптово й різко. Саме тому у цьому контексті доречно говорити про образно-схематичне мислення дітей 6-7-го року життя, адже саме у цей період діти починають самостійно застосовувати вивчені ними різні види знаків (цифри, знаки арифметичних дій, фішки звуків, знаки дорожнього руху, літери друковані і писані тощо) у навчальній діяльності, в елементарних її проявах.

Мислення у процесі відкриття нового явища чи ознаки мобілізує усі внутрішні резерви досвіду пізнання, апелює до тих здатностей та умінь старших дошкільників, які забезпечують цілісний процес навчально-пізнавальної діяльності: від конкретизації цілі інженерного завдання, аж до самоперевірки і самооцінювання виконання. З огляду на це, важливо спрямувати розвиток інженерного мислення старших дошкільників у логіці від пізнавальної активності під керівництвом вихователя до пізнавальної самостійності. Одним із сучасних підходів що сприяють цьому, дослідники вважають фасилітацію освітнього процесу [5]. Як стверджують Р. Руденський та О. Писарчук, «за цього підходу немає численних невинуватених повторень і пояснень інструкцій. Процес «фасилітується середовищем», а точніше попередньо підготовленими наочними інструкціями. Цей підхід сприяє розвитку пізнавальної самостійності, адже здобувач повинен добре пам'ятати коли і за яких обставин звернутися до конкретної пам'ятки, алгоритму» [5, с. 85]. Погоджуємося з думкою дослідників. Зазначимо, що за освітнім напрямом інжиніринг, старші дошкільники уже самостійно можуть створювати візуальні пам'ятки, алгоритми, схеми і плани виконання навчальних завдань.

Таким чином, з підготовкою до систематичного навчання в школі, відбувається і процес формування знакової культури старших дошкільників, розвиток їх інженерно-технічного мислення, і STREAM-освіта, найпростіші інженерні завдання відіграють у цьому процесі важливу роль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кондратова В. Розумове виховання дошкільників. К., 1979. 128 с.
2. Крутій К., Грицишина Т. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. Дошкільне виховання. 2016. № 1. С. 3-7.
3. Писарчук О., Руденський Р. Розвиток знаково-символічної навички засобами Stream-освіти у дітей старшого дошкільного віку. *Освіта – енергія майбутнього. Якісна освіта як фактор перемоги: матеріали Крайового форуму освітян (23 жовтня 2022 року)*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 46-49.
4. Руденський Р. Пізнавальна активність старших дошкільників: сутність, структура, вікові особливості. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2024. Випуск 1 (54). С. 214-222.
5. Руденський Р., Писарчук О. Реалізація фасилітаційного підходу у формуванні пізнавальної активності здобувачів дошкільної та початкової освіти. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. 2024. Випуск 1(7). С. 70-89.
6. Стеценко І. 4. STREAM-освіта: техніка + мистецтво. *Дошкільне виховання*. 2016. № 12. С. 14-16.

7. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / автор. кол.; наук. керівн. К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД. 148 с.

Тетяна Лебідь

*головний спеціаліст відділу дошкільної освіти та обліку дітей
Департаменту освіти Вінницької міської ради*

АСИСТЕНТ ДИТИНИ / ПОСЛУГА СУПРОВОДУ ПІД ЧАС ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Щороку в закладах освіти зростає кількість дітей з особливими освітніми потребами, які потребують супроводу / асистента дитини під час інклюзивного навчання. Асистент дитини (учня) з особливими освітніми потребами належить до учасників освітнього процесу, створює комфортне й позитивне освітнє середовище, допомагає адаптуватися та соціалізуватися дитині (учневі) з особливими освітніми потребами в колективі.

Асистент учня (дитини) забезпечує в освітньому процесі соціальні та соціально-побутові потреби здобувача освіти з особливими освітніми потребами / надає соціальну послугу супроводу під час інклюзивного навчання в закладах освіти.

Асистентом учня (дитини) може бути один із батьків (інший законний представник) здобувача освіти, уповноважена ними особа або соціальний робітник, який надає соціальну послугу супроводу під час інклюзивного навчання [5].

Соціальна послуга супроводу під час інклюзивного навчання надається дітям з особливими освітніми потребами, які згідно з висновком інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, потребують супроводу в закладі освіти, задля забезпечення реалізації дітьми права на освіту.

Одним із основних завдань інклюзивно-ресурсного центру є визначення потреби в асистенті учня та/або супроводі дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі (групі) [3].

У 8 розділі висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи зазначаються рекомендації щодо надання послуги супроводу під час інклюзивного навчання (наявність асистента дитини (учня)).

З метою забезпечення уніфікованого підходу надавачів соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання в організації та наданні її дітям з ООП, Міністерство соціальної політики розробило рекомендації щодо організації надання соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання.

Наказом Міністерства соціальної політики України від 23 грудня 2021 року № 718 затверджено Державний стандарт соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання (далі – Державний стандарт). Цей Державний стандарт визначає зміст, обсяг, умови та порядок надання соціальної послуги супроводу